

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/184/2006

OPINIE O PRACY ZAWODOWEJ KOBIET

KOMUNIKAT Z BADAŃ

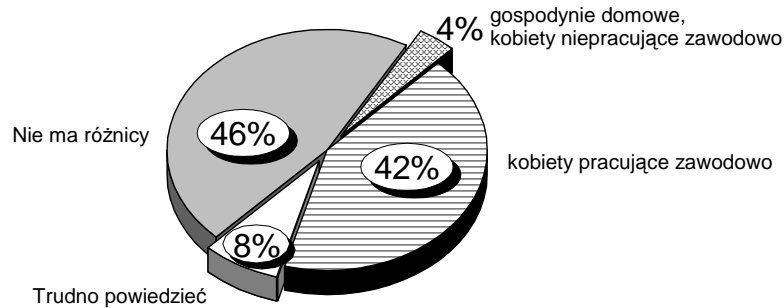
WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

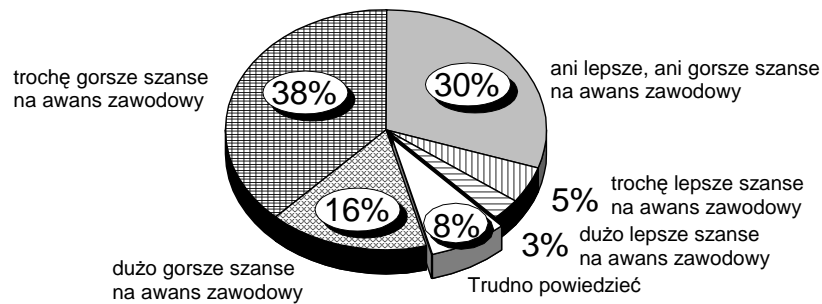


Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

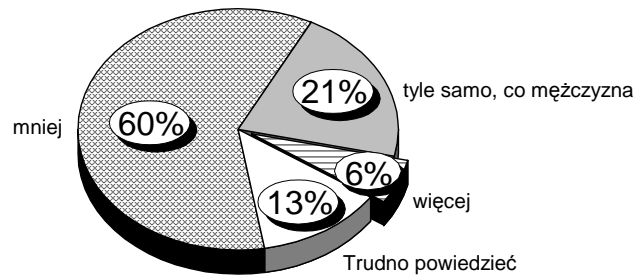
JAK PAN(I) MYŚLI, CZY W NASZYM SPOŁECZEŃSTWIE SĄ BARDZIEJ SZANOWANE:



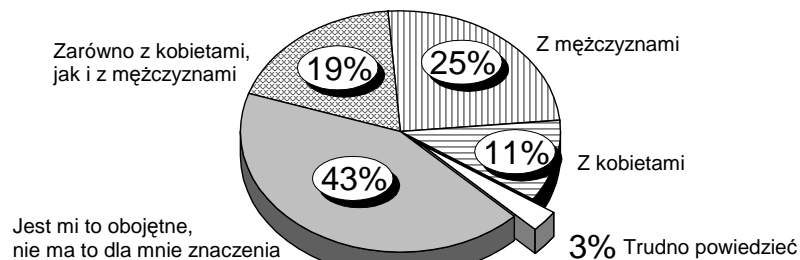
JAK PAN(I) SĄDZI, CZY W NASZYM KRAJU KOBIETA WYKONUJĄCA TEN SAM ZAWÓD I MAJĄCA TAKIE SAMO JAK MĘŻCZYŻNA WYKSZTAŁCENIE MA W PORÓWNANIU Z MĘŻCZYŻNĄ:



CZY DZIŚ W POLSCE, W PORÓWNANIU Z MĘŻCZYŻNĄ, KOBIETA WYKONUJĄCA TEN SAM ZAWÓD I MAJĄCA TAKIE SAMO JAK MĘŻCZYŻNA WYKSZTAŁCENIE ZARABIA NA OGÓŁ:



CZY PAN(I) OSOBIŚCIE W PRACY WOLAŁ(A)BY WSPÓŁPRACOWAĆ Z KOBIETAMI CZY TEŻ MĘŻCZYŻNAMI?



Od połowy lat dziewięćdziesiątych kilkakrotnie prowadziliśmy badania dotyczące pracy zawodowej kobiet w różnych jej aspektach. Interesowały nas takie zagadnienia, jak: pozycja zawodowa kobiet, a więc możliwości awansu i wysokość wynagrodzeń w porównaniu z mężczyznami o takich samych kwalifikacjach, postrzeganie kobiet jako współpracowników i szefów, opinie na temat kobiet pracujących zawodowo w opozycji do tych, które zajmują się wyłącznie domem i wychowywaniem dzieci. W tegorocznym badaniu¹, poświęconym m.in. sytuacji kobiet w społeczeństwie, również sondowaliśmy poglądy na ten temat.

Jak wskazują dane systematycznie gromadzone przez GUS, współczynnik zatrudnienia kobiet jest niższy niż mężczyzn. W II kwartale 2006 roku wskaźnik zatrudnienia dla kobiet wynosił 39,3% wobec 53,6% dla mężczyzn². Badacze zagadnienia wskazują też, że kobietom częściej zagraża bezrobocie długotrwałe i że trudniej jest im znaleźć zatrudnienie po długich okresach pozostawania bez pracy, spowodowanych na przykład urlopami wychowawczymi. Niższe jest również przeciętne wynagrodzenie kobiet (a przynajmniej takie było jeszcze w 2002 roku). Postanowiliśmy sprawdzić, czy fakty te znajdują odbicie w świadomości społecznej.

SZACUNEK DLA KOBIEŃ PRACUJĄCYCH ZAWODOWO

Jak wynika z naszych ustaleń, w opinii przeważającej większości Polaków praca zawodowa kobiet jest korzystna dla ich życia rodzinnego lub też nie ma na nie wpływu³. Okazuje się również, że znacząca część ankietowanych (42%) uważa, iż kobiety pracujące zawodowo cieszą się większym szacunkiem społecznym niż gospodynie domowe, zajmujące się wyłącznie prowadzeniem domu i opieką nad dziećmi. Przeciwną opinię wyraża zaledwie 4% badanych. Najwięcej osób (46%) sądzi jednak, że kobiety są jednakowo poważane bez względu na ich sytuację zawodową.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (195) zrealizowano w dniach 4–7 sierpnia 2006 roku na liczącej 952 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Dane pochodzą z opracowań Głównego Urzędu Statystycznego „Kobiety i mężczyźni na rynku pracy” oraz „Kwartalna informacja o aktywności ekonomicznej ludności”; zostały zaczerpnięte ze strony internetowej: <http://www.stat.gov.pl/>.

³ Patrz komunikat CBOS „Kobiety i mężczyźni o podziale obowiązków domowych”, grudzień 2006.

Odpowiedzi na to pytanie znacząco różnią się ze względu na płeć badanych. Mężczyźni wyraźnie częściej niż kobiety (53% wobec 39%) wskazują, że w naszym społeczeństwie nie wyróżnia się kobiet w zależności od tego, czy pracują zawodowo czy nie. Natomiast w opinii połowy kobiet (51% wobec 33% mężczyzn) bardziej szanowane są jednak te, które pracują zawodowo.

Tabela 1

Jak Pan(i) myśli, czy w naszym społeczeństwie są bardziej szanowane:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi mężczyzn	Odpowiedzi kobiet
	w procentach		
- kobiety pracujące zawodowo	42	33	51
- gospodynie domowe, kobiety niepracujące zawodowo	4	5	4
Nie ma różnicy	46	53	39
Trudno powiedzieć	8	9	6

Odpowiedzi kobiet są ponadto zróżnicowane ze względu na to, czy one same mają obecnie zatrudnienie czy też pozostają bez pracy. Respondentki zatrudnione w pełnym wymiarze czasu częściej niż przeciętnie odpowiadają, że bardziej szanuje się kobiety pracujące zawodowo. Wyjaśnienia, czy taka rozbieżność odpowiedzi wynika z lepszej oceny rzeczywistości przez kobiety pracujące zawodowo (a więc mające styczność z bardziej zróżnicowanymi środowiskami niż pozostające w domu), czy też jest raczej próbą dowartościowania się przez nie, należałoby szukać w badaniach z zakresu psychologii społecznej, wykraczających poza zakres naszych analiz.

Tabela 2

Kobiety:	Jak Pani myśli, czy w naszym społeczeństwie są bardziej szanowane:			
	kobiety pracujące zawodowo	gospodynie domowe, kobiety niepracujące zawodowo	Nie ma różnicy	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- ogółem	51	4	39	6
- zatrudnione w pełnym wymiarze czasu	56	2	36	6
- pozostające bez pracy	49	4	40	7

Odsetek odpowiedzi wskazujących na większy szacunek dla kobiet pracujących zawodowo rośnie wraz z poziomem wykształcenia badanych. Wyraźnie wyższy od przeciętnego jest też wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla oraz pracujących na własny rachunek. Robotnicy natomiast częściej wskazują na brak różnic w stosunku do kobiet zarówno aktywnych, jak i biernych zawodowo. Wysoki odsetek takich odpowiedzi notujemy też w grupie badanych z największych miast (patrz tabele aneksowe).

Z drugiej strony zdecydowana większość respondentów (76%) zapytanych, czy oni **osobiście** bardziej szanują kobiety pracujące zawodowo czy też pozostające bez pracy gospodynie domowe, odpowiada, że nie robi między nimi różnicy. Jednak również w przypadku tak sformułowanego pytania więcej badanych twierdzi, że bardziej szanują kobiety mające zatrudnienie (15%) niż niepracujące zawodowo (5%). Odpowiedzi mężczyzn i kobiet w tym wypadku różnią się bardzo nieznacznie.

Tabela 3

Czy Pan(i) osobiście bardziej szanuje:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi mężczyzn	Odpowiedzi kobiet
	w procentach		
- kobiety pracujące zawodowo	15	13	16
- gospodynie domowe, kobiety niepracujące zawodowo	5	7	4
Nie ma różnicy	76	75	77
Trudno powiedzieć	4	5	3

Znacząco wyższe od przeciętnego odsetki odpowiedzi wyrażających większy osobisty szacunek dla kobiet pracujących zawodowo notujemy wśród badanych najlepiej wykształconych (20%) i deklarujących poglądy lewicowe (24%) oraz w grupie pracowników umysłowych niższego szczebla (20%). Kobiety zajmujące się gospodarstwem domowym, niepracujące zawodowo, częściej niż przeciętnie są wymieniane jako bardziej szanowane przez rolników (12%) i robotników wykwalifikowanych (10%).

WYNAGRODZENIA I SZANSE AWANSU ZAWODOWEGO KOBIEC

Jak już wskazywaliśmy w jednym z wcześniejszych komunikatów, problemy związane z pracą zawodową były najczęściej wymieniane wśród przejawów dyskryminacji podawanych przez osoby biorące udział w badaniu⁴. Aby uzupełnić ogólne dane na temat dyskryminacji, zapytaliśmy również o postrzeganie równości szans zawodowych oraz wynagrodzeń kobiet i mężczyzn.

W opinii ponad połowy badanych (54%), kobieta wykonująca ten sam zawód co mężczyzna i tak samo wykształcona ma w porównaniu z nim mniejsze możliwości awansu zawodowego. Odsetek ten wciąż rośnie od połowy lat dziewięćdziesiątych, kiedy po raz pierwszy zadaliśmy takie pytanie. W roku 1998 był o 6 punktów niższy niż obecnie. Na równość szans awansu obu płci wskazuje niespełna jedna trzecia badanych (30%, o 8 punktów mniej niż przed ośmioma laty), a na przewagę kobiet w tym względzie – zaledwie 8%.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Wskazania według terminów badań		
	1995	1998	2006
	w procentach		
- większe szanse na awans zawodowy	8	8	8
- ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	38	38	30
- mniejsze szanse na awans zawodowy	47	48	54
Trudno powiedzieć	7	6	8

Odpowiedzi na to pytanie różnią się w zależności od płci badanych, aczkolwiek odsetek wskazań na równość szans awansu zawodowego zmalał od ostatniego pomiaru zarówno wśród kobiet (obecnie 25%, w roku 1998 – 33%), jak i wśród mężczyzn (35% w stosunku do 44% przed ośmioma laty). Na mniejsze szanse awansu zawodowego kobiet wskazuje obecnie 48% mężczyzn i 59% kobiet.

⁴ Patrz komunikat CBOS „Kobiety w społeczeństwie – równouprawnienie czy dyskryminacja”, grudzień 2006.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Odpowiedzi mężczyzn			Odpowiedzi kobiet		
	1995	1998	2006	1995	1998	2006
	w procentach					
- większe szanse na awans zawodowy	8	9	9	7	7	8
- ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	43	44	35	34	33	25
- mniejsze szanse na awans zawodowy	44	41	48	51	54	59
Trudno powiedzieć	5	7	8	8	5	8

Ciekawe, że w grupie najmłodszych badanych (między 18 a 24 rokiem życia) 15% mężczyzn uważa, że kobiety mają większe możliwości awansowania, a 26% – że mniejsze. Częściej niż pozostali mężczyźni wyrażają też oni przekonanie o równości szans awansu zawodowego (47% wobec 35%). Ich rówieśniczki również nieco częściej niż pozostałe kobiety wskazują na takie same możliwości awansowania obu płci (35%), ale za to nieco rzadziej (5%) twierdzą, że kobiety mają większe szanse. Jak się okazuje, młodzi mężczyźni bardziej wierzą w możliwości kobiet niż one same. Czyżby był to znak czasu i nadchodzących przemian kulturowych?

Odsetek wskazań na mniejsze w porównaniu z mężczyznami możliwości awansowania zawodowego kobiet jest jeszcze wyższy, jeśli weźmiemy pod uwagę odpowiedzi kobiet pracujących, zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu. W tej grupie wynosi on aż 64%.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie ma w porównaniu z mężczyzną:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu:	
		ogółem	kobiet
	w procentach		
- większe szanse na awans zawodowy	8	7	5
- ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy	30	33	29
- mniejsze szanse na awans zawodowy	54	54	64
Trudno powiedzieć	8	6	2

Badani ze średnim lub wyższym wykształceniem, mieszkający w średnich i dużych miastach (powyżej 20 tysięcy ludności), pracujący na własny rachunek zdecydowanie częściej niż przeciętnie odpowiadają, że kobiety mają mniejsze szanse awansowania niż mężczyźni, mimo wykonywania tego samego zawodu i posiadania równego wykształcenia. Liczba takich odpowiedzi rośnie również wraz ze wzrostem deklarowanego dochodu na osobę w rodzinie (patrz tabele aneksowe).

Respondenci zauważają też dysproporcję w zarobkach osiągniętych przez kobiety i przez mężczyzn pracujących w tym samym zawodzie i mających takie samo wykształcenie. Obecnie trzy piąte ankietowanych (60%) dostrzega upośledzenie kobiet w tym względzie, przed ośmioma laty taką opinię wyrażało 52%, a w roku 1995 – 48%. Co piąty Polak (21%) uważa, że zarobki przedstawicieli obu płci są równe (jeszcze w 1995 roku było ich 37%). Tylko 6% badanych wyraża przekonanie, że to kobiety zarabiają więcej.

Tabela 7

Czy dziś w Polsce, w porównaniu z mężczyzną, kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie zarabia na ogół:	Wskazania według terminów badań		
	1995	1998	2006
	w procentach		
- dużo więcej	0	0	2
- nieco więcej	3	5	4
- tyle samo, co mężczyzna	37	32	21
- trochę mniej	40	41	46
- dużo mniej	8	11	14
Trudno powiedzieć	12	11	13

Podobnie jak w przypadku pytania o możliwości awansu zawodowego również i w pytaniu o wysokość wynagrodzeń odpowiedzi mężczyzn i kobiet się różnią, aczkolwiek w nieco mniejszym stopniu. Na równość zarobków przedstawicieli obu płci wskazują prawie co czwarty mężczyzna (24%) i co piąta kobieta (19%). Ponad połowa mężczyzn (58%) i prawie dwie trzecie kobiet (63%) odpowiada zaś, że kobiety zarabiają mniej. Warto zauważyć, że odsetek takich odpowiedzi od 1998 roku nieco bardziej wzrósł wśród mężczyzn (o 11 punktów) niż wśród kobiet (o 7 punktów).

Tabela 8

Czy dziś w Polsce, w porównaniu z mężczyzną, kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie zarabia na ogół:	Odpowiedzi mężczyzn			Odpowiedzi kobiet		
	1995	1998	2006	1995	1998	2006
	w procentach					
- więcej	3	5	6	3	5	6
- tyle samo, co mężczyzna	40	38	24	35	27	19
- mniej	46	47	58	50	56	63
Trudno powiedzieć	11	11	12	12	11	13

Odsetek wskazań na niższe zarobki kobiet, podobnie jak w przypadku możliwości awansu zawodowego, jest szczególnie wysoki w grupie kobiet zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu, gdzie wynosi 67%.

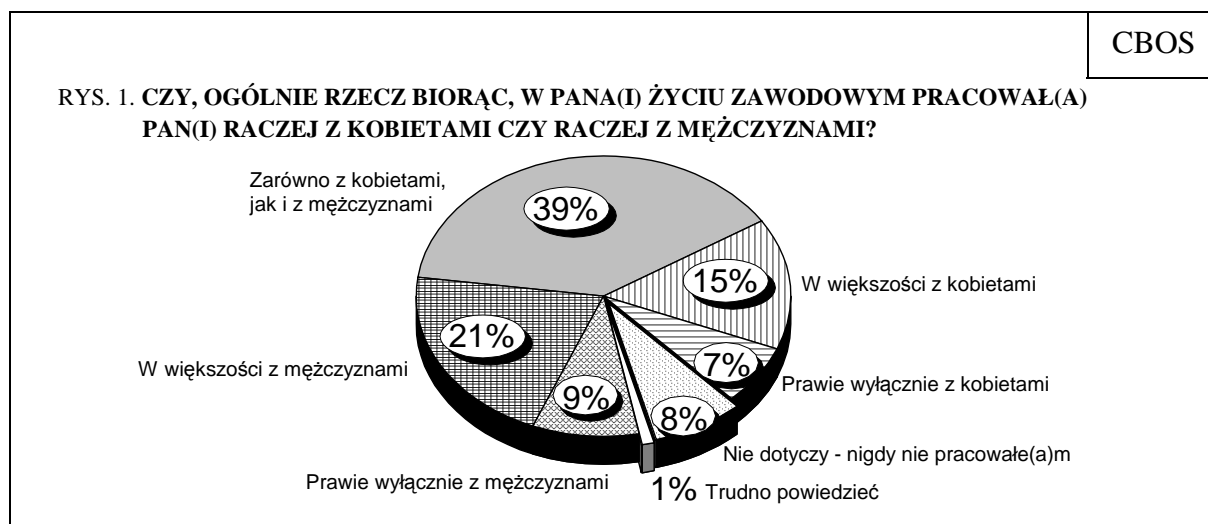
Tabela 9

Czy dziś w Polsce, w porównaniu z mężczyzną, kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie zarabia na ogół:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu:	
		ogółem	kobiet
	w procentach		
- więcej	6	6	5
- tyle samo, co mężczyzna	21	25	20
- mniej	60	60	67
Trudno powiedzieć	13	9	7

Tak samo jak w pytaniu o szanse awansowania, odpowiedź, że kobiety zarabiają mniej niż mężczyźni o porównywalnych kwalifikacjach, notujemy tym częściej, im wyższy deklarowany dochód na osobę w rodzinie oraz im wyższy poziom wykształcenia badanych. Szczególnie wysoki odsetek takich wskazań jest w grupie pracujących na własny rachunek (patrz tabele aneksowe).

KOBIETY I MĘŻCZYŹNI JAKO WSPÓLPRACOWNICY LUB SZEFOWIE

Respondenci odpowiadali także na pytanie, czy w swoim dotychczasowym życiu zawodowym częściej współpracowali z kobietami czy z mężczyznami. Najwięcej osób (39%) stwierdza, że miało współpracowników obu płci. Niespełna co trzeci badany (30%) pracował raczej w męskim towarzystwie, a nieco ponad jedna piąta (22%) – w żeńskim. Nie można zapominać, że wśród pracujących kobiety stanowią mniejszość. Np. w latach dziewięćdziesiątych i na początku XXI wieku stanowiły około 45% ogółu zatrudnionych, choć współczynnik ten kształtuje się odmiennie dla różnych grup zawodowych⁵.



Odpowiedzi na pytanie o współpracę z kobietami i mężczyznami są silnie powiązane z płcią badanych i grupą zawodową, do której się zaliczają (co w znacznej mierze odpowiada danym dotyczącym współczynnika kobiet wśród różnych grup zatrudnionych, pochodzącym ze wspomnianych badań GUS). Ponad jedna trzecia kobiet (35%) i ponad połowa mężczyzn (52%) deklaruje, że pracowali raczej z przedstawiciel(k)ami własnej płci. Reprezentanci kadry kierowniczej i inteligencji, a także pracownicy umysłowi niższego szczebla i fizyczno-umysłowi częściej niż pozostali odpowiadają, że zdarzało im się współpracować raczej z kobietami, robotnicy zaś – że ich współpracownikami zazwyczaj byli mężczyźni. Kadra kierownicza i inteligencja to również grupa, w której najwyższy jest odsetek odpowiedzi wskazujących na współpracę z przedstawicielami obu płci (55%).

⁵ Patrz cytowane opracowania GUS.

Znając już doświadczenia badanych z ich życia zawodowego, zapytaliśmy, czy woleliby współpracować z kobietami czy z mężczyznami. Najwięcej osób (43%, wzrost w ciągu ośmiu lat o 4 punkty) twierdzi, że płeć współpracowników nie ma dla nich znaczenia, a co piąty badany (19%) chciałby pracować w mieszanym towarzystwie. Jedna czwarta ankietowanych (25%, o 3 punkty mniej niż w 1998 roku) deklaruje, że wolałaby współpracować z mężczyznami, a tylko co dziewiąty (11%) – że z kobietami.

Okazuje się, że mężczyźni są bardziej otwarci, jeśli chodzi o dobór współpracowników – aż 48% z nich (wobec 38% kobiet) odpowiada, że płeć współpracowników nie ma dla nich znaczenia. Warto zaznaczyć, że w 1998 roku twierdziło tak 40% mężczyzn. Wśród kobiet natomiast w ciągu ostatnich ośmiu lat o 5 punktów zmalał odsetek wskazań na chęć współpracy z przedstawicielkami własnej płci.

Tabela 10

Czy Pan(i) osobiście w pracy wolał(a)by współpracować z kobietami czy też z mężczyznami?	Odpowiedzi ogółu badanych		Odpowiedzi mężczyzn		Odpowiedzi kobiet	
	1998	2006	1998	2006	1998	2006
	w procentach					
Z kobietami	12	11	9	10	17	12
Z mężczyznami	28	25	31	25	24	25
Zarówno z kobietami, jak i z mężczyznami	18	19	18	16	18	22
Jest mi to obojętne, nie ma to dla mnie znaczenia	39	43	40	48	38	38

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Odpowiedzi na pytanie o preferowaną płeć współpracowników są dość mocno powiązane z przebiegiem życia zawodowego badanych. Często wskazują oni na rozwiązania znane im z dotychczasowej pracy. Wśród osób mających doświadczenia głównie w pracy z mężczyznami aż 40% (wobec 25% ogółu) odpowiada, że wolałoby takich właśnie współpracowników. W przypadku dotychczasowej i preferowanej współpracy z kobietami liczba ta wynosi 23% (wobec 11% ogółu). Respondenci, którzy mają doświadczenia w pracy w towarzystwie mieszanym, częściej niż przeciętnie (50% wobec 43% ogółu) odpowiadają, że płeć współpracowników nie ma dla nich znaczenia, rzadziej zaś preferują którąś z płci.

Tabela 11

	Czy Pan(i) osobiście w pracy wolał(a)by współpracować z kobietami czy też z mężczyznami?			
	Z kobietami	Z mężczyznami	Zarówno z kobietami, jak i z mężczyznami	Obojętne, nie ma to znaczenia
Mający doświadczenie w pracy:	w procentach			
- raczej lub głównie z kobietami	23	19	22	36
- raczej lub głównie z mężczyznami	7	40	12	41
- zarówno z kobietami, jak i z mężczyznami	7	19	24	50

W obliczeniach nie uwzględniono odpowiedzi „trudno powiedzieć” i „nie dotyczy”

Gotowość do współpracy zarówno z kobietami, jak i mężczyznami jest związana z wykształceniem badanych – wśród najlepiej wykształconych niemal co trzeci (31%) składa tego rodzaju deklaracje. Preferowana płeć współpracowników zależy także od grupy zawodowej, do której obecnie zaliczają się pracujący. Chęć współpracy z przedstawicielami obu płci częściej deklarują badani wykonujący prace umysłowe, natomiast tylko z mężczyznami – robotnicy niewykwalifikowani (patrz tabele aneksowe).

Choć rośnie liczba osób, dla których płeć współpracowników nie ma znaczenia, kobiety są nadal mniej popularne jako współpracownicy niż mężczyźni. Badanych, którym nie jest obojętne to, czy pracują z mężczyznami, z kobietami czy też w mieszanym towarzystwie, zapytaliśmy (było to pytanie „otwarte”) o przyczyny zajmowania przez nich takiego stanowiska. W przypadku wszystkich wymienianych opcji najważniejszym czynnikiem okazały się szeroko pojęte **relacje interpersonalne**. Co szósty badany z grupy, której płeć współpracowników nie jest obojętne, (17%) motywuje właśnie dobrą atmosferą w pracy i łatwiejszymi kontaktami chęć współpracy z mężczyznami, 14% – z kobietami, a 13% – z przedstawicielami obu płci.

Co ósmy respondent (13%) powołuje się na **pozytywne cechy charakteru** mężczyzn (bezkonfliktowość, tolerancję, stanowczość i inne), uzasadniając swoją chęć współpracy z nimi. Cechy charakteru kobiet (uczynność, rozwagę, wyrozumiałość i inne) docenia 3% ankietowanych. Z wymienionej grupy 8% badanych woli pracować z mężczyznami, ponieważ ma **negatywną opinię** o kobietach, natomiast z kobietami ze względu na złe zdanie o mężczyznach chciałoby pracować 1% respondentów.

Tabela 12

	Odpowiedzi osób, dla których płeć współpracowników ma znaczenie	
	1998 (N=632)	2006 (N=518)
	w procentach	
Dlaczego wolał(a)by Pan(i) współpracować z kobietami?		
Relacje interpersonalne: z kobietami łatwiej się porozumieć, lepiej się czuję z kobietami, mamy wspólne tematy, panuje lepsza atmosfera w miejscu pracy, praca jest ciekawsza	15	14
Przyzwyczajenie do pracy z kobietami lub brak doświadczeń w pracy z mężczyznami	2	4
Ze względu na pozytywne cechy charakteru przypisywane kobietom: są miłe, uczynne, wyrozumiałe, rozsądne, rozsądne	3	3
Ze względu na pozytywne cechy zawodowe przypisywane kobietom: są inteligentne, ambitne, porządne, rozsądne, pracowite	1	2
Ze względu na negatywne cechy przypisywane mężczyznom: pijaństwo, niechlujstwo, niesolidność	1	1
Dlaczego wolał(a)by Pan(i) współpracować z mężczyznami?		
Relacje interpersonalne: z mężczyznami łatwiej się porozumieć, łatwiej się z nimi współpracuje	16	17
Ze względu na przypisywane mężczyznom pozytywne cechy charakteru : nie są małostkowi, konfliktowi, nie ulegają wpływowi, nie plotkują, są bardziej tolerancyjni, stanowczy	14	13
Ze względu na negatywne cechy przypisywane kobietom: są zawistne, złośliwe, zgryźliwe, drobiazgowo, obmawiają, intrygują	8	8
Ze względu na przypisywane mężczyznom pozytywne cechy zawodowe : są bardziej zdyscyplinowani, porządniejsi, pomocni, dynamiczni, posłuszni, inteligentni, kompetentni, odpowiedzialni	6	7
Zawód respondenta wyłącznie (głównie) dla mężczyzn	10	4
Przyzwyczajenie do pracy z mężczyznami lub brak doświadczeń w pracy z kobietami	3	2
Dlaczego wolał(a)by Pan(i) współpracować zarówno z kobietami, jak i z mężczyznami?		
Relacje interpersonalne: tak jest przyjemnie, ciekawie, wesoło, praca jest urozmaicona, dzięki temu jest równowaga	10	13
Płeć jest nieistotna: liczą się kwalifikacje zawodowe	9	12
Korzyści zawodowe płynące z pracy z osobami obojga płci: praca jest efektywniejsza, sprawniejsza, możliwość nauczenia się od osób obojga płci	5	3
Przyzwyczajenie do pracy zarówno z kobietami, jak i mężczyznami	3	3
Ze względu na równouprawnienie, równe kwalifikacje kobiet i mężczyzn	2	2

Respondenci mogli wymieniać różne powody. Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Pozytywne **cechy zawodowe** (pracowitość, inteligencja, kompetencje i inne) obu płci wymieniane są rzadziej niż cechy charakteru. Powołuje się na nie 7% badanych, uzasadniając w ten sposób chęć współpracy z mężczyznami, i 2% chcących pracować z kobietami. Natomiast aż 13% respondentów stwierdza, że chcieliby pracować zarówno z kobietami, jak i mężczyznami, ponieważ **nie liczy się płeć, tylko kwalifikacje zawodowe**. Nieliczni (3%) uzasadniają taką deklarację tym, że mieszany skład zespołu pracowników sprawia, że **praca jest bardziej efektywna** i można więcej się nauczyć, a 2% wskazuje na równouprawnienie i **równe kwalifikacje kobiet i mężczyzn**. Ponadto łącznie 9% ankietowanych uzasadnia swoje preferencje co do płci współpracowników **przyzwyczajeniem** do pracy w takim, a nie innym towarzystwie bądź brakiem innych doświadczeń.

Wymienione przyczyny chęci pracowania z kobietami lub mężczyznami albo w zespołach mieszanych nie uległy znacznieszym zmianom od roku 1998. Nieco zwiększyły się (po 3 punkty) odsetki osób zwracających uwagę na lepsze relacje w pracy w towarzystwie składającym się zarówno kobiet, jak i z mężczyzn oraz na istotność kwalifikacji zawodowych, a nie płci współpracowników. Najbardziej znaczącą zmianą jest jednak 6-punktowy spadek odsetka odpowiedzi, w których badani powołują się na **typowo męski zawód**, uzasadniając swoją chęć pracy w męskim gronie. Prawdopodobnie rezultaty przyniosło stopniowe pokonywanie przez kobiety barier w tym względzie i powolne przyzwyczajanie się nie tylko do kobiet – motorniczych tramwajów, ale również policjantów czy wojskowych.

Niewielu badanych wybrałoby pracę w sfeminizowanym środowisku (23%), a jeszcze mniej (9%) chciałoby, aby ich szefem była kobieta. Niemal dwie piąte respondentów (39%) deklaruje, że wolałoby szefa – mężczyznę. Prawie co drugi pytany (49%) odpowiada jednak, że płeć szefa nie ma znaczenia i jest mu wszystko jedno, czy będzie on kobietą czy mężczyzną. Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwujemy stały wzrost odsetka takich odpowiedzi.

Tabela 13

Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by mieć w pracy szefa – kobietę czy szefa – mężczyznę?	Wskazania według terminów badań			
	1992	1998	2003	2006
	w procentach			
Kobietę	13	10	12	9
Mężczyznę	47	42	37	39
Wszystko jedno	34	44	45	49
Trudno powiedzieć	6	4	6	3

Odpowiedzi na to pytanie nie wykazują zdecydowanych różnicowań ze względu na przynależność badanych do określonych grup społeczno-zawodowych, nawet płeć respondentów nie wpływa w istotnym stopniu na odpowiedź. Interesujące jest jednak, że jeszcze trzy lata temu mężczyźni (33%) rzadziej niż kobiety (40%) preferowali mężczyznę jako szefa. Teraz proporcje się odwróciły (41% i 37%), a przedstawiciele obu płci rzadziej niż przed trzema laty odpowiadają, że chcieliby, aby ich szefem była kobieta.

Tabela 14

Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by mieć w pracy szefa – kobietę czy szefa – mężczyznę?	Odpowiedzi mężczyzn				Odpowiedzi kobiet			
	1992	1998	2003	2006	1992	1998	2003	2006
	w procentach							
Kobietę	11	7	13	8	14	12	11	9
Mężczyznę	48	43	33	41	46	40	40	37
Wszystko jedno	36	47	49	49	33	42	42	49
Trudno powiedzieć	4	3	5	2	7	5	7	4

★

★

★

Wyniki przeprowadzonego przez nas badania są niejednoznaczne. Duża część badanych twierdzi, że większym szacunkiem cieszą się kobiety pracujące zawodowo niż skupiające się jedynie na prowadzeniu gospodarstwa domowego i wychowywaniu dzieci. Większość ankietowanych dostrzega też, że kobietom trudniej jest o awans zawodowy oraz że za tę samą pracę otrzymują niższe wynagrodzenie niż mężczyźni. Z drugiej jednak strony, choć stale rośnie liczba osób, dla których płeć współpracownika czy szefa nie ma znaczenia, kobiety w tej roli są znacznie mniej chętnie widziane niż mężczyźni.

Z przedstawionych dotychczas wyników badań wyłania się obraz wielu kobiet, które gotują, piorą, sprzątają, odrabiają lekcje z dziećmi, a dodatkowo idą do pracy, gdzie są gorzej opłacane niż ich koledzy na tych samych stanowiskach i mają mniejsze niż oni szanse awansu. Może pracowałyby one efektywniej i były lepiej postrzeganyimi współpracownikami, gdyby większość codziennych domowych trosk i obowiązków nie spoczywała wyłącznie na ich barkach?

Opracowała
Joanna SZCZEPAŃSKA

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) myśli, czy w naszym społeczeństwie są bardziej szanowane:
1 - kobiety pracujące zawodowo ; 2 - gospodynie domowe, kobiety
niepracujące zawodowo; 3 - nie ma różnicy

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	42	4	46	8	952
Płeć					
Mężczyźni	33	5	53	9	451
Kobiety	51	3	39	6	501
Wiek					
18-24 lat	39	4	49	9	138
25-34	46	5	45	4	171
35-44	44	3	44	8	140
45-54	48	3	43	6	188
55-64	44	2	49	5	139
65 lat i więcej	33	7	47	13	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	41	5	46	9	356
Miasto do 20 tys.	43	4	46	7	128
20-100 tys.	45	4	43	8	193
101-500 tys.	44	4	44	8	169
501 tys. i więcej mieszk.	39	4	54	2	107
Wykształcenie					
Podstawowe	35	5	46	13	274
Zasadnicze zawodowe	40	5	49	6	248
Średnie	46	3	46	5	328
Wyższe	55	5	36	4	102
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	50	2	41	7	43
Prac.umysł.niż.szczebła	53	1	38	7	86
Pracownicy fiz.- umysł.	42	6	48	3	92
Robotnicy wykwalifikowani	31	4	59	6	91
Robotnicy niewykwalifik.	32	3	63	2	37
Rolnicy	39	3	38	20	50
Pracujący na własny rach.	57	4	37	2	31
Bierni zawodowo					
Renciści	47	4	45	4	89
Emeryci	38	5	46	11	218
Uczniowie i studenci	50	8	36	6	55
Bezrobotni	46	5	40	9	111
Gospodynie domowe i inni	36	0	62	2	48
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	50	2	41	7	113
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	44	1	51	4	68
sekt. pryw. poza rolnict.	41	5	50	4	203
prywatnym gosp. rolnym	39	3	38	19	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	50	4	39	7	100
301-500	41	4	50	5	144
501-900	44	4	45	8	209
901-1200	46	1	44	9	114
Powyżej 1200 zł	47	4	43	6	68
Ocena własnych war. mater.					
Złe	45	4	40	11	252
Średnie	40	3	50	7	427
Dobre	44	6	45	5	272
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	52	2	41	5	56
Raz w tygodniu	42	5	46	7	470
1-2 razy w miesiącu	44	6	40	11	155
Kilka razy w roku	44	2	48	6	179
W ogóle nie uczestniczy	34	4	54	9	93
Poglądy polityczne					
Lewica	45	4	45	6	125
Centrum	39	3	50	7	271
Prawica	43	6	46	4	297
Trudno powiedzieć	43	4	41	12	260

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, czy w naszym kraju kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna wykształcenie, ma w porównaniu z mężczyzną: 1 - dużo większe szanse na awans zawodowy; 2 - trochę większe szanse na awans zawodowy; 3 - ani większe, ani mniejsze szanse na awans zawodowy; 4 - trochę mniejsze szanse na awans zawodowy; 5 - mniejsze szanse na awans zawodowy

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	3	5	30	38	16	8	952
Płeć							
Mężczyźni	3	6	35	37	11	8	451
Kobiety	3	5	25	39	20	8	500
Wiek							
18-24 lat	5	6	41	32	10	6	138
25-34	4	5	35	36	14	5	171
35-44	3	8	29	40	14	5	140
45-54	3	4	27	40	20	6	188
55-64	2	5	22	44	20	8	139
65 lat i więcej	2	5	26	37	16	15	176
Miejsce zamieszkania							
Wieś	4	7	32	36	11	10	355
Miasto do 20 tys.	2	4	33	38	13	10	128
20-100 tys.	4	5	19	43	23	6	193
101-500 tys.	3	4	36	31	20	5	169
501 tys.i więcej mieszk.	1	3	28	47	14	6	107
Wykształcenie							
Podstawowe	3	3	26	36	14	18	274
Zasadnicze zawodowe	3	10	37	33	12	5	248
Średnie	3	5	27	41	19	4	328
Wysze	3	1	32	45	18	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	1	0	42	39	16	2	43
Prac.umysł.niż.szczębla	3	3	26	37	26	6	86
Pracownicy fiz.- umysł.	5	3	33	46	11	2	92
Robotnicy wykwalifikowani	5	8	31	38	13	6	91
Robotnicy niewykwalifik.	9	5	35	26	13	12	37
Rolnicy	0	2	45	30	7	16	50
Pracujący na własny rach.	0	0	29	41	28	3	31
Bierni zawodowo							
Renciści	3	5	22	39	22	9	89
Emeryci	2	6	23	40	16	13	218
Uczniowie i studenci	0	7	35	43	16	0	55
Bezrobotni	2	11	33	35	13	6	111
Gospodynie domowe i inni	8	4	34	36	9	10	48
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	5	3	31	39	17	4	112
spółce właścicieli	3	4	34	29	26	4	68
prywatnych i państwa	4	4	32	43	13	4	203
sekt. pryw. poza rolnict.	0	2	42	34	8	15	54
prywatnym gosp. rolnym							
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	9	8	22	38	15	8	100
301-500	3	3	32	39	18	6	144
501-900	5	5	26	41	17	7	208
901-1200	1	5	22	50	17	5	114
Powyżej 1200 zł	0	4	23	45	25	3	68
Ocena własnych war. mater.							
Złe	3	5	24	33	21	13	252
Średnie	3	5	31	43	13	6	427
Dobre	3	6	35	36	16	5	272
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	12	3	28	43	7	7	55
Raz w tygodniu	3	6	30	38	16	8	470
1-2 razy w miesiącu	4	5	26	42	15	8	155
Kilka razy w roku	1	4	31	39	18	8	179
W ogóle nie uczestniczy	3	6	38	27	19	7	93
Poglądy polityczne							
Lewica	3	8	25	42	16	6	125
Centrum	3	4	34	36	20	3	271
Prawica	2	5	32	43	13	5	297
Trudno powiedzieć	5	6	26	34	14	16	260

Tabela 3. Czy dziś w Polsce, w porównaniu z mężczyzną, kobieta wykonująca ten sam zawód i mająca takie samo jak mężczyzna, wykształcenie zarabia na ogół: 1 - dużo mniej; 2 - trochę mniej; 3 - tyle samo, co mężczyzna; 4 - nieco więcej; 5 - dużo więcej

						(%)	
	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	14	46	21	4	2	12	952
Płeć							
Mężczyźni	11	47	24	5	1	12	451
Kobiety	17	46	19	4	2	13	501
Wiek							
18-24 lat	12	35	35	3	2	14	138
25-34	10	46	27	4	2	11	171
35-44	14	50	21	8	1	6	140
45-54	18	49	17	4	1	11	188
55-64	16	53	15	5	0	11	139
65 lat i więcej	15	44	16	3	2	20	176
Miejsce zamieszkania							
Wieś	14	40	23	6	1	16	356
Miasto do 20 tys.	11	47	21	4	1	15	128
20-100 tys.	15	51	20	5	1	8	193
101-500 tys.	18	52	18	2	0	10	169
501 tys.i więcej mieszk.	12	49	25	2	4	8	107
Wykształcenie							
Podstawowe	12	43	18	5	1	22	274
Zasadnicze zawodowe	12	47	24	6	2	11	248
Średnie	18	47	20	4	2	8	328
Wyższe	14	51	28	2	1	4	102
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	9	41	35	8	2	5	43
Prac.umysł.niż.szczebła	17	53	23	2	1	4	86
Pracownicy fiz.- umysł.	18	49	23	3	1	6	92
Robotnicy wykwalifikowani	6	53	27	5	0	10	91
Robotnicy niewykwalifik.	18	43	16	3	3	17	37
Rolnicy	12	30	24	4	2	28	50
Pracujący na własny rach.	14	65	17	2	2	0	31
Bierni zawodowo							
Renciści	19	45	13	7	1	15	89
Emeryci	17	46	15	5	1	17	218
Uczniowie i studenci	15	32	33	7	2	11	55
Bezrobotni	10	48	23	3	2	15	111
Gospodynie domowe i inni	13	45	25	5	0	12	48
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	22	36	29	5	2	7	113
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	11	59	22	1	0	7	68
sekt. pryw. poza rolnict.	10	57	20	4	1	7	203
prywatnym gosp. rolnym	12	30	26	4	2	26	54
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	13	45	23	6	3	11	100
301-500	19	41	22	7	0	12	144
501-900	10	52	21	6	2	9	209
901-1200	24	43	19	4	1	9	114
Powyżej 1200 zł	18	56	17	0	2	8	68
Ocena własnych war. mater.							
Złe	18	44	14	4	2	17	252
Średnie	13	47	23	5	0	12	427
Dobre	13	46	26	3	2	10	272
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	22	55	9	5	0	9	56
Raz w tygodniu	13	45	22	5	1	14	470
1-2 razy w miesiącu	16	46	20	5	2	10	155
Kilka razy w roku	15	48	21	2	1	13	179
W ogóle nie uczestniczy	12	46	28	3	2	9	93
Poglądy polityczne							
Lewica	17	51	17	6	1	8	125
Centrum	18	42	25	4	2	9	271
Prawica	12	49	25	5	1	8	297
Trudno powiedzieć	11	45	16	3	0	24	260



Tabela 4. Czy Pan(i) osobiście w pracy wolał(a)by współpracować z kobietami czy też z mężczyznami? 1 - Zdecydowanie z kobietami; 2 - Raczej z kobietami; 3 - Raczej z mężczyznami; 4 - Zdecydowanie z mężczyznami; 5 - Zarówno z kobietami, jak i z mężczyznami; 6 - Jest mi to obojętne, nie ma to dla mnie znaczenia

(%)

	1	2	3	4	5	6	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	4	7	16	9	19	43	3	952
Płeć								
Mężczyźni	3	7	15	10	16	48	1	451
Kobiety	4	8	17	8	22	38	4	501
Wiek								
18-24 lat	5	10	12	6	21	43	3	138
25-34	3	4	18	5	21	47	2	171
35-44	3	7	15	5	20	46	3	140
45-54	5	7	20	10	20	38	0	188
55-64	3	6	13	19	16	41	2	139
65 lat i więcej	4	9	14	8	16	44	6	176
Miejsce zamieszkania								
Wieś	4	8	17	9	15	45	3	356
Miasto do 20 tys.	3	8	11	5	16	55	2	128
20-100 tys.	3	8	16	9	20	38	5	193
101-500 tys.	3	6	14	11	26	38	1	169
501 tys.i więcej mieszk.	3	6	20	9	22	39	2	107
Wykształcenie								
Podstawowe	4	8	14	10	17	42	5	274
Zasadnicze zawodowe	5	8	16	10	13	45	3	248
Średnie	4	7	16	9	21	43	1	328
Wyższe	1	3	17	4	31	43	2	102
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	2	2	13	6	38	39	1	43
Prac.umysł.niż.szczebła	1	2	18	9	26	43	1	86
Pracownicy fiz.- umysł.	3	10	10	9	21	44	3	92
Robotnicy wykwalifikowani	5	4	17	9	16	50	0	91
Robotnicy niewykwalifik.	3	5	28	11	11	43	0	37
Rolnicy	4	8	21	6	11	45	5	50
Pracujący na własny rach.	2	9	25	4	9	50	0	31
Bierni zawodowo								
Renciści	5	13	13	16	14	38	1	89
Emeryci	4	7	15	10	17	41	6	218
Uczniowie i studenci	5	7	8	9	30	38	3	55
Bezrobotni	4	10	18	5	18	43	2	111
Gospodynie domowe i inni	7	4	14	2	20	49	4	48
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	4	4	17	8	26	41	0	113
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	2	8	23	7	22	39	0	68
sekt. pryw. poza rolnict.	2	6	16	9	17	49	2	203
prywatnym gosp. rolnym	4	7	22	5	10	47	4	54
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	6	12	14	6	11	48	3	100
301-500	2	8	13	7	20	49	1	144
501-900	3	6	12	13	19	46	3	209
901-1200	7	5	19	8	16	44	1	114
Powyżej 1200 zł	2	6	24	15	19	33	2	68
Ocena własnych war. mater.								
Złe	3	7	16	8	19	43	4	252
Średnie	4	7	14	9	20	44	2	427
Dobre	4	8	19	9	17	41	3	272
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	2	9	13	9	16	49	2	56
Raz w tygodniu	4	7	17	10	19	41	3	470
1-2 razy w miesiącu	2	6	16	6	24	43	3	155
Kilka razy w roku	5	10	13	8	17	44	2	179
W ogóle nie uczestniczy	3	4	17	10	17	47	2	93
Poglądy polityczne								
Lewica	4	6	19	7	17	47	0	125
Centrum	4	6	17	7	20	45	1	271
Prawica	2	8	15	9	20	44	2	297
Trudno powiedzieć	5	8	13	11	17	38	7	260

Tabela 5. Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by mieć w pracy szefa-kobietę czy szefa-mężczyznę?

(%)

	Kobietę	Mężczyznę	Wszystko jedno	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	9	39	49	3	952
Płeć					
Mężczyźni	8	41	49	2	451
Kobiety	9	37	49	4	501
Wiek					
18-24 lat	11	33	56	1	138
25-34	6	41	51	3	171
35-44	9	37	50	4	140
45-54	9	46	44	0	188
55-64	8	37	52	2	139
65 lat i więcej	10	38	45	7	176
Miejsce zamieszkania					
Wieś	12	40	45	4	356
Miasto do 20 tys.	10	38	51	2	128
20-100 tys.	6	38	53	3	193
101-500 tys.	4	37	55	4	169
501 tys. i więcej mieszk.	10	44	44	2	107
Wykształcenie					
Podstawowe	10	38	48	5	274
Zasadnicze zawodowe	8	38	51	2	248
Średnie	10	40	48	2	328
Wyższe	5	42	51	3	102
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	4	49	45	2	43
Prac. umysł. niż. szczebla	7	48	42	3	86
Pracownicy fiz. - umysł.	10	34	51	4	92
Robotnicy wykwalifikowani	6	46	45	3	91
Robotnicy niewykwalifik.	13	34	53	0	37
Rolnicy	9	34	53	3	50
Pracujący na własny rach.	3	40	57	0	31
Bierni zawodowo					
Renciści	14	37	44	5	89
Emeryci	11	40	44	5	218
Uczniowie i studenci	10	24	66	0	55
Bezrobotni	8	36	56	0	111
Gospodynie domowe i inni	2	41	53	4	48
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	7	51	38	4	113
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	11	40	46	3	68
sekt. pryw. poza rolnict.	7	40	51	2	203
prywatnym gosp. rolnym	9	37	52	3	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	9	35	53	3	100
301-500	12	42	44	2	144
501-900	8	41	50	1	209
901-1200	9	41	47	2	114
Powyżej 1200 zł	5	48	44	3	68
Ocena własnych war. mater.					
Złe	9	41	46	4	252
Średnie	9	38	50	3	427
Dobre	9	39	50	2	272
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	19	26	50	5	56
Raz w tygodniu	8	38	51	3	470
1-2 razy w miesiącu	9	46	42	4	155
Kilka razy w roku	9	36	54	1	179
W ogóle nie uczestniczy	7	46	42	6	93
Poglądy polityczne					
Lewica	9	39	51	1	125
Centrum	6	37	55	1	271
Prawica	11	40	47	2	297
Trudno powiedzieć	9	40	44	7	260

